

בבהמה דקה [עז], מאי היכן היא צומת הגידין של בהמה דקה?

אמר אביי: בצומת הגידין של בהמה דקה, אין השיעור נקבע על פי מקומם ואורכם, אלא על פי מראיהם ואיכותם. (358)

ואלו הם התנאים להחשיב את הגידיים כ"צומת הגידיים".

א. אם הם בליטי בולטים מחוץ לבשר, הווי הרי הם צומת הגידיים. אך אם הם בליעי נבלעו בתוך הבשר, לא הווי אין הם צומת הגידיים.

ב. אם הם אשוני קשים. אז הווי צומת הגידיים, רכיבי רכים שנכנסו כבר לתוך הבשר ושם הם רכים לא הווי צומת הגידיים.

ג. אלימי עבים, הווי צומת הגידיים, קטיני דקים — לא הווי צומת הגידיים.

ד. אם הם חורוי לבנים, הווי צומת הגידיים.

לא חורוי אינם לבנים, לפי שכבר נכנסים לבשר ומתחילין להתאדם — לא הווי צומת הגידיים.

מר בר רב אשי אמר: כיון דזיגי, אם הם עו-ב צלולים ולא נתאדמו ממש, ועדיין הם לבנים קצת, הרי אף על גב דלא חורוי, שאין הם לבנים לגמרי, בכל זאת הם בכלל צומת הגידיין.

אמר אמימר משמיה בשם דרב זביד: תלתא חוטי שלשה חוטיין [גידיים] הווי הם בצומת הגידיין. חד אלימא עב, ותרי קטיני ושנים דקיין.

אם איפסיק אלימא נפסק, נחתך, החוט העבה, אזדא רוב בנין כלה רוב בנין של צומת הגידיין ונחשב כולו כחתוך. לפי שהחוט העבה הוא רוב עובי הצומת. משום שעולה בעוביו על שני הדקיין.

אם איפסיק קטיני נחתכו החוטיין הדקיין, אזדא הלך רוב מנין מספרם של החוטיין

כשיעור זה.

לחתם סופר, ישנה דרך מחודשת בביאור הרמב"ם. שכוונת הרמב"ם כפשוטה, שצומת הגידין מתחילה מן העקב ממש! ומשם, מתחילים למדוד שש עשרה אצבעות. ושיעור זה מתאים לכל השוורים אף לשוורים בינוניים שלנו. שמהעקב על אמצע העצם האמצעים, יש שש עשרה אצבעות בגובה. ואם כן, דברי הרמב"ם שלפנינו נכונים הם בלא הגהות. [ועיי"ש בחתם סופר שמבאר ומוכיח שיטה זו]

ובספר שיחת חולין כתב, ששמע מחכמי עדת תימן, שמסורת בידם וקבלה מדורות הלכה למעשה להטריף בצומת הגידיים למטה החל ממקום העקב שמעל לפרסה ומשם לכל אורך

ארכובה התחתונה, בין בעוף ובין בבהמה. וכפי שעולה מדברי הרמב"ם לפי פירושו של החתם סופר.

ואת דברי הרמב"ם "למעלה מן העקב במקום שתולין בו הטבחים הבהמה", הם מבארים, שלא היו תולין הבהמה על הגיד העבה שיוצא מהעצם הבולטת כפי שהבאנו לעיל, אלא היו תולין הבהמה הדקה במקום העקב התחתון שמעל הפרסה, על ידי שהיו שוברים את חיבור העצמות שבין הפרסה לעקב, ובנקב שנוצר היו תולין [וכך נוהגים טבחי עדת תימן עד עצם היום הזה, שתולין הבהמה בנקב זה].

358. רשב"א ומאירי.

מבואר, שבין לרב זביד ובין לרב אשי, הולכים בצומת הגידין אחר הרוב.

ובצומת הגידין של עופות⁽³⁶⁰⁾ ש-שיתסר שש עשרה חוטי הוו בצומת גידין שבה, אי פסיק חד מינייהו אם נחתך אחד מהם⁽³⁶¹⁾ — טרפה!⁽³⁶²⁾

אמר מר בר רב אשי: הוה קאימנא קמיה הייתי לפני דאבא, ואייתו לקמיה הביאו לפניו עופא עוף, וברק, ואשכח ביה מצא חמוסר חמש עשרה גידין בצומת הגידין, ולכאורה חסר אחד מהם ויש להטריפו.

הוה חד, דהוה שני מחבריה היה שם גיד אחד שהיה עב יותר מחבריו וכמו שנים, נפציה נפץ והפריד אותו גיד ואשכח ומצא

שהרי שנים מתוך שלשה הם ואף באופן זה נחשב כולו כחתוך ונעשית הבהמה טריפה משום כך.

מר בר רב אשי מתני שונה את ענין זה לקולא,⁽³⁵⁹⁾ וכדלהלן:

אם איפסיק נחתך הגיד אלימא העבה שביניהם, אין זה מטריף. שהרי האיכא עדיין ישנו רוב מנין שהרי שנים מתוך השלשה קיימים,

וכן אם איפסיק קטיני נחתכו הגידין הדקים, אף בזה אין להטריף את הבהמה. שהרי האיכא רוב בנין. מבחינה כמותית, רוב הצומת קיים ואין להטריף משום כך.

הארוכות של תרנגול]. וכעין זה מבואר בר"ן שכתב: ושיעור צומת הגידין בעוף מתחילת עצם השוק המחובר עם הרגל עד שנבלעים בבשר.

361. לא רק אם נחתך אחד מהם העוף טרף, אלא אפילו אם נחתך רובו של אחד מהם הדין כן. [רמב"ם שחיטה ח יט] אולם לדעת הרמב"ן אם רק רוב אחד מהם נפסק, כשר. ולא עוד, אלא אפילו נפסקו חמשה עשר ברובם ואחד נשאר שלם, כשר!

362. לעיל נו א מצינת הגמרא חומרות שיש בעוף יותר מבהמה. ומעירים התוספות, מדוע חומר זה שאם נחתך אחד מן הגידין שבעוף הריהו טרפה, אינו מוזכר בכלל הדברים שעוף חמור בהם?

ומבאר: טעם טרפה זו הוא משום שכאשר נפסק אחד מגידי העוף סוף כולם ליפסק. ולכן כבר מעתה מחשיבין את כל הצומת כפסוקה. ואין זה חומר מיוחד, אלא שכך הוא טבעו של

359. רש"י מביא שהלכה בדבר זה כמר בר רב אשי כבכל מקום שהלכה כמותו, לבד משני ענינים "מכתב אודיתא" ו"מיפך שבועה" שבהם אין הלכה כמותו. וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם [שחיטה ח יח].

והרשב"א הביא מספר התרומה שכתב בשם רש"י שהלכה כאמימר ויש להחמיר אחר רוב מנין ובנין. ותמה על כך הרשב"א שהרי הלכה כמר בר רב אשי בכל מקום. ויתכן שבנוסחאות שלהם לא הובאה שמועה זו בשם מר בר רב אשי, אלא מאמורא אחר בשם רב זביד. ולכן לא חשו לפסוק כמותו.

360. צומת הגידים בעוף מקבילה לצומת הגידין שבהמה. וכמו שכתב הרשב"א בתורת הבית הקצר [מ ב] ששיעור מקום תחילתם הוא כמו של בהמה.

לדעת רש"י [נז א ד"ה צומת הגידין] הוא בשיפולו שם עצם השוק סמוך לארכובה [העצם התחתונה הדקיקה שממנה יוצאים אצבעות הרגל

שהוא תרי שני גידין והכשירו. (363)

אמר רב יהודה אמר רב: צומת הגידין שאמרו שנטרפת הבהמה בחיתוכו, הוא כאשר נפסק ברובו.

מפרשת הגמרא: מאי רוב? — רוב אחד מהן; שאם נחתך רוב אחד מן שלשת הגידים לעוביו, נטרפת הבהמה בכך.

ממשיך רב יהודה: כי אמריתה קמיה כאשר אמרתי דבר זה לפני דשמואל, אמר לי: מכדי הרי תלתא שלשה חוטין הוון הם בצומת. והרי כי כאשר מיפסיק נחתך חד מינייהו לגמרי, הא הרי עדיין איכא ישנם תרי שני גידין הנותרים כשהם שלמים. ואם כן, לפנינו רוב הצומת קיים!?

אלא ודאי הבהמה כשרה משום רוב זה.

מדדיקת הגמרא מדברי שמואל כפי שהביאם רב יהודה: שמואל מכשיר את הבהמה משום ששני הגידין הנותרים, עדיין שלמים. ומדייקת, טעמא רק כאשר דאיכא תרי שלמים, מכשיר שמואל.

הא אך אם ליכא תרי אין שנים שלמים, לא מכשיר.

ופליגא ובדבר זה שמביא בשם שמואל,

חולק רב יהודה ד[על דברי] רבנאי בשם שמואל.

דאמר רבנאי אמר שמואל: צומת הגידים, אפילו לא נשתייר בה בכל אחד משלשת הגידין, אלא כחוט הסרבל [חוט שמחזיק את בית הצואר של הבגד, ועוביו הוא כשליש מעובי הגידים], כשרה.

נמצא, שנחלקו רבנאי ורב יהודה בדעת שמואל. שלרב יהודה אם ניטל רוב משני החוטין, טריפה. ולרבנאי כאמור, אף אם נשתייר משהו אף שלישי, כשרה.

ואיכא דאמרי יש השונים את דברי רב יהודה בשם רב, שצומת הגידין שאמרו שנטרפת הבהמה בחיתוכו, אינה נעשית טרפה אלא אם כן נחתך ברובו.

ומאי רוב? רוב כל אחד ואחד מן הגידין. ורק באופן זה טרפה היא.

וממשיך רב יהודה: כי אמריתה קמיה כאשר אמרתי דבר זה לפני דשמואל, אמר לי: מכדי תלתא הוון שלש חוטין הם בצומת הגידים.

והרי האיכא תלתא שלישי דכל חד וחד (364) ובשיר מיעוט זה, די. ונמצא שאין צורך ברוב ממש של כל חד ואחד. אלא כיון

עוף.

כשניים.

וניפוץ זה, מועיל רק כאשר מפריד שני גידין מחוברים. אולם אם ניפץ והפריד גיד אחד ועשה ממנו שנים אין זה מועיל ונחשבים הגידין שהופרדו, לאחד. והביא בזה הבית יוסף בשם הרוקח שיזהר שלא יפריד גיד שהוא אחד.

364. לשון דברי שמואל, תמוהה מאוד. שהרי

363. מן הגמרא משמע לכאורה, שתיקון זה מועיל בדיעבד. שאם נמצאו שנים מחוברים, מועיל פירודו של אחד מהם אם יוצר ממנו שנים. אולם בראב"ן [רס"ב] ובראב"ה [אלף פ"ט] כתבו: ובעוף יש ששה עשר גידין, וחד מהם הוא עב ומתפצל לשניים והוא נמנה

האבר ובין הבהמה כולה, מותר.

ואם לאו, לא נחתך רק העצם אלא אף הבשר נתלש עמו, זה וזה האבר והבהמה, אסור. האבר המדולדל אסור, משום "בשר בשדה טרפה", והרי הוא כאבר מן החי. שהרי פרש מן הבהמה ונתדלדל בחייה.

ואילו הבהמה אסורה, לפי שטרפה היא שהרי מחוסרת אבר אחד.

ואם נשבר עצם למטה מן הארכובה העליונה כלומר בארכובה התחתונה, הדין כך: אם רוב הבשר שסביב העצם קיים — זה האבר, וזה הבהמה מותר. ואם לאו, אלא אף הבשר נתלש עמו, האבר אסור משום אבר

שנשאר מכל אחד שלישי, נחשב כאילו נשתייר רובו.

ואכן לפי מימרא זו, מסייע ליה לרבנאי: דאמר רבנאי אמר שמואל — צומת הגידין שאמרו שבהמה נטרפת על ידי חיתוכה, אפילו אם לא נשתייר בה אלא כחוט הפרבל, כשרה.

שנינו במשנתנו: נשבר העצם, אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו. ואם לאו, אין שחיטתו מטהרתו.

אמר רב: אם נשבר העצם למעלה מן הארכובה התחתונה, שהיה השבר היה בארכובה העליונה, הדין הוא שאם רוב הבשר שסביב העצם קיים — זה וזה, בין

שיעור חציו של הגיד העבה, גדול הוא מהצטרפות שני חצאי הגידים הקטנים. ואם כן, כל שכן שאין שני חצאי הקטנים יכולים להשלים לשיעורו של הגיד האלים.

אמנם אפשר היה לומר, שאין צורך להשלמת כל הגיד העבה, אלא די בכך שיצטרפו לכדי רובו של הגיד העבה. ואף אם רובו של העבה קיים, נחשב הדבר כאילו רוב בנין קיים. וודאי מסכים מר בר רב אשי שאילו נפסקו שני הקטנים וכן נחסר 'משהו' הן הגדול, עדיין נחשב כאילו רוב בנין קיים. שמה שנחתך מעט מן הגדול, כאילו לא נחתך ממנו כלום דמי.

ואף זאת דוחה הרשב"א, לפי שמדברי שמואל משמע שכל שלישי שנשאר מכל גיד וגיד מציל בפני עצמו. ואף שבכל מקום נדרש שיהיה 'רובו' כדי שיחשב 'כולו' מכל מקום, לענין הגידים הללו אין הדין של רובו ככולו, אלא שלישי מציל. ואת לשון שמואל, הותר הרשב"א בצ"ע.

אף אם סבר שמואל שדי בשלישי של כל אחד ואחד מן הגידים, מה זה נוגע לכך ששלשה חוטים הם בצומת הגידים?

הרשב"א, מנסה ליישב את דברי שמואל שאפשר שלא נתכוין שמואל דוקא לכך שנשתייר שלישי מכל אחד ואחד אלא שנשתייר מיעוט של כל אחד, כלומר פחות מחצי. וכאשר נצרף את שלשת הגידין שבכל אחד ישנו חצי חסר משהו, נמצא שיש בהם כשיעור גיד אחד העבה שנוצר בגמרא לעיל לדעת מר בר רב אשי הסובר שברוב בנין כלומר בשיוורו של הגיד העבה, די. ולכן נתכוין שמואל בדבריו, ומוסיף, שאפילו אם רוב ה'בנין' אינו בקיומו של הגיד העבה אלא אפילו בהצטרפות של מיעוט שלשת הגידים, אף באופן זה נחשב שנשתייר רוב בנין.

ודוחה הרשב"א אפשרות זו, שהרי בגמרא לעיל מבואר שאם נפסק הגיד העבה, הלך רוב ה'בנין'. ונמצאנו למידים, שכשם ששיעור הגיד העבה גדול משיעור השנים הקטנים יחד, כך

זה וזה האבר והבהמה מותר. (367) ואם לאו, אם אין הבשר קיים, האבר אכן אסור, ובהמה מותרת! לפי שהאבר אסור כיון שאבר מדולדל הוא. אבל הבהמה אינה נטרפת משום דלדול זה, ואין האבר נחשב כחתוך לגמרי. משום שהגידים עדיין מחוברים.

ולפי זה, מה שנאמר במשנתנו "ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו", מדובר בין בנשבר למעלה מן העצם התחתונה, ובין למטה בעצם התחתונה עצמה. והבהמה עצמה, כאמור מותרת.

מתקופה לה רב נחמן לשמואל: לדברין

המדולדל, (365) ואילו הבהמה מותרת. (366) שהרי אין הבהמה נעשית טרפה מחמת חסרון עצם בארכובה התחתונה. אף אם יחתך לגמרי.

ולפי זה, מה שמובא במשנתנו "ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו", שמשמע מכך שדוקא האבר אסור אך הבהמה עצמה מותרת, מדובר באופן שנשברה העצם למטה מן הארכובה העליונה. לפי שאם נשברה מן הארכובה העליונה ולמעלה,

ושמואל אמר: בין אם נשבר העצם למעלה מן הארכובה, ובין נשבר למטה מן הארכובה, הדין הוא שאם רוב הבשר קיים,

איסור אלא רק במה שנשבר. ואין צריך להסיר אף את מקום החתך.

367. בספר יראים [סימן קל"ו] כתב, שכל אבר או חתיכת בשר המדולדלין [כלומר שנתלשו ועדיין מחוברים במעט] שאין רוב הבשר שעליהם קיים, הרי זה אבר מן החי. ואם היה זה בשר המדולדל, הרי זה בשר מן החי, ודינם אותו כאילו נתלש כולו. וכפי ששנינו כאן שבנשבר העצם, אם רוב בשר קיים, שחיטתו מטהרתו. ואמר רב, שלמעלה מן הארכובה אם רוב בשר קיים, זה וזה מותר. ואם לאו, זה וזה אסור. ומוכת, שכאשר אין רוב הבשר קיים, נידון הדבר כתלוש ואין בו טרפה.

אולם בש"ך [יו"ד ס"ב ס"ק ז'] הביא שמשמע מדברי הרמב"ם [מאכלות אסורות ו'] והטור [סימן סב] שבאבר המדולדל אין חילוק בין אם עור ובשר חופין את רובו ובין אם לאו. אלא החילוק הוא בין אם יכול לחזור ולחיות או לא. ונידון זה הוא רק כאשר נעקר ממקומו ממש רק שעדיין מחובר קצת. אך כאשר נשאר במקומו ועדיין מעורה הוא בגידיו, מבואר

365. אין איסורו של האבר איסור טריפה דאורייתא, וכפי שכבר שנינו בגמרא לעיל עד א שאין באבר המדולדל אלא מצות פרישה מדרבנן בלבד.

366. כאשר חותך הוא את האבר האסור, במצב זה שהאבר אסור והבהמה מותרת, יש לו להרחיב מעט את אזור החיתוך ולחתוך מעט ממקום החתך שנשאר בבהמה. [וכפי ששנינו בתחילת הפרק שאף מקום החתך כלומר הגבול שהין האבר האסור לשאר הבהמה המותרת, אף הוא אסור]. שו"ע יו"ד נה ה. וכן הביא בבית יוסף בשם הג"ה.

אולם הים של שלמה דחה זאת וחילק בין היכן שהאבר הצריך להיחתך הוא אבר אסור מחמת עצמותו, וכגון מה ששנינו בתחילת הפרק שאבר של עובר היוצא מחוץ לגוף אמו אסור הוא כטריפה. ואם כן, רק שם כאשר איסור והיתר מחוברים זה בזה, יש להסיר אף את מקום החתך שהיה מחובר לאיסור. אולם כאן, כאשר היתה העצם השבורה מחוברת לגוף במלואה היתה כשרה, ורק כאשר נשברה נאסרה, לכן אין

אמר ליה רב נחמן: לא נתכוונתי להקשות על שמואל שכל עצם שרואים אותה מוטלת באשפה, יבואו להתיר מחמתה את הטריפה. אלא הכי קאמינא כך נתכוונתי להקשות, שהרואה אבר שהבהמה חיה ממנה ועל ידי חסרונו היא טריפה [כגון זו שהתיר שמואל. שנשברה העצם שלמעלה, שהיא טריפה והבהמה מותרת] ואבר זה מוטל באשפה והבהמה מותרת. ורק מחמת עצם זו, יבואו להתיר היכן שנחתכה העצם לגמרי. ולכן רק על שמואל שמתיר את הבהמה באופן זה, באתי להקשות. אך על רב, אין קושיא מכך. (368)

שלחו מתב: הלכתא כוותיה דרב שאם נשברה העצם למעלה מן הארכובה התחתונה [כלומר מתחתית ארכובה העליונה ואילך] ואין רוב הבשר קיים, האבר והבהמה אסורים!

הדור חזרו, ושלחו לומר שהלכה כוותיה כמו דשמואל. שבאופן זה האבר אסור, אך הבהמה מותרת.

שעצם המדולדלת אף שהיא עצמה טריפה, מכל מקום אינה עושה את כל הבהמה טריפה, הרי יש לחשוש בזה משום מראית עין. לפי שיאמרו הרואים, שאבר ממנה מוטל באשפה שהרי נחתך והושלך משום איסורו. שאבר המדולדל, אבר מן החי הוא, ואילו היא הבהמה, מותרת. ויבואו להתיר משום כך, אף היכן שנחתך העצם לגמרי, למעלה מן הארכובה. שבאופן זה טריפה גמורה היא. ואם כן, איך אתה מתיר את הבהמה שנתדלדל האבר שבה?

אמר ליה רב אחא בר רב הונא לרב נחמן: מדוע קושיא זו היא רק לשמואל. והרי אף לרב הסובר שרק אם אירע השבר בעצם התחתונה ואף רוב הבשר אינו קיים, האבר אסור והבהמה מותרת. ואם כן, בזה נמי יאמרו הרואים שאבר ממנה מוטל באשפה [שהרי לא מבחינים בדיוק איזה אבר זה], והיא מותרת. ואף מחמת זה יבואו להתיר בהמה שנחתך אבר ממנה לגמרי והיא נטרפת על ידו?

ברמ"א שם שמותר באכילה אף אם אין עור ובשר חופין את רובו.

368. ברשב"א הקשה מכאן על שיטת הגאונים ועוד ראשונים, שפסקו כלישנא קמא לעיל עמוד א' שלדעת רב ארכובה האמורה במשנה היא עצם השוק. שאף אם נחתכה היא, אין הבהמה טריפה. אלא רק חתך בעצם העליונה [קולית] מטריף.

וקשה, שאם כן, אף לרב יש להקשות "אבר שחיה ממנו מוטל באשפה ומותרת". שהרי בארכובה העליונה [השוק] נמצאת צומת הגידין. ובכל אופן רואים, שאם נחתכה צומת הגידין

בכלל כל העצם, אין הדבר מטריף? ויתרין הרשב"א, שלדעת הגאונים יש לומר ש"אבר שחיה ממנו" היינו שחיה ממנו ממש. וכמו עצם העליונה [קולית] לדעתם. שאם נחתכה היא, הבהמה טרפה ממש. אבל שוק, אף שיש בו את צומת הגידין, מכל מקום, אין הבהמה חיה מעצם השוק עצמה. שהרי אם נטלו ממנה את צומת הגידין עם השוק, אינה מתה. אלא רק כאשר חותכין את צומת הגידין עצמה שעצם החיתוך והכאב שבנטילת הגידין בעודם צמותים ומחוברין בה, הוא הממית. אבל אם ניטלו עם השוק, אין הענין כך. ולכן אין בזה מצב של "אבר שחיה ממנו מוטל באשפה והיא

ואת האבר המדולדל שבה שכל זמן שלא נפל לגמרי, מועילה לו שחיטת אמו לטהרו מידי טומאת נבלה. הרי זה משום שהם בכלל "דבר שגופה". וודאי שאין לומר שתטהר שחיטה זו את האבר היוצא של העובר, שאינו מגופה של הבהמה הנשחטת עצמה.

מבואר בכרייתא זו, ששחיטה אינה עושה ניפול. שהרי לדעת כולם השחיטה מטהרת את האבר שבגופה של הבהמה עצמה. ולא כפי ששלחו לומר שהאבר מטמא טומאת משא כנבילה?

אמר ליה רבה: הדורי אפירכי למה לך, למה לך לחזור אחר דברי ברייתא שאין הכל בקיאיין בה כדי להקשות קושיא זו. אותיב ממתניתין, הרי יש לך להקשות דבר זה ממשנה מפורשת?

ששינוי במשנה: אין בשר בהמה מקבל

הדור חזרו ושלחו לומר שהלכה כוותיה דרב. שהאבר והבהמה אסורים.⁽³⁶⁹⁾ וכן, האבר עצמו מטמא בטומאת משא! ואף שהלכה שאבר המדולדל אינו מטמא במשא כנבילה [וכפי שלמדים זאת ממה שכתוב "כי יפול", עד שיפול האבר לגמרי ורק אז מטמא כנבילה כדין אבר מן החי], מכל מקום זהו רק בחיי הבהמה. אולם אם נשחטה הבהמה והאבר המדולדל עדיין בתוכה, שנינו לעיל ששחיטה עושה ניפול. כלומר, עושה את האבר הנפול ותלוש לגמרי. ודינו כאבר מן החי ומטמא במשא כנבילה.

מתיב רב חסדא: שנינו בכרייתא, [הובא לעיל עג א] אמר להן רבי מאיר לחכמים: לא ניתן לדמות שחיטת טרפה שמטהרת את הטרפה מידי טומאת נבילה, לאבר היוצא של העובר שלדעת חכמים, אף אותו תטהר שחיטת האם מידי טומאת נבילה. כי אם טיהרה שחיטת טרפה אותה את הבהמה,

מותרת". [וראה באור שמח הלכות שחיטה ח כד מה שביאר על פי הרמב"ם].

369. מכאן הוכיח רש"י לעיל עמוד א את שיטתו שאף חתך בארכובה העליונה אוסר, משום שאם לדעת רב כאן שבר אוסר בארכובה זו, כל שכן שחיתוך אוסר!

הרא"ש הביא מדברי ריב"א שדחה את שיטת רש"י שארכובה האמורה במשנה, היינו ארכובה התחתונה. חדא, משום שללישנא קמא בדברי רב לעיל עמוד א קשה כפי שהקשה על כך עולא, ועוד שרב פפא שהוא 'בתרא' והלכה כמותו, שונה את דברי רבה כעולא. שחתך בארכובה העליונה אינו מטריף.

ומה שמוכיח רש"י מכאן דשלחו מתם שהלכה כרב, אין הכרח שרב ושמואל נחלקו דוקא בעצם האמצעית אך בעצם העליונה לכולי עלמא טריפה. אלא כך מסתבר לרש"י שנחלקו בלמעלה מארכובה התחתונה, שלא נראה לרש"י ששמואל יכשיר בלמעלה מארכובה העליונה אם אין הבשר קיים. ודחה הרא"ש סברא זו, שהרי יתכן מאוד שלשמואל אין הבהמה נטרפת מחמת שבר בעצם העליונה, אף אם אין רוב הבשר קיים.

[הר"ן כתב בשם רבינו יונה שהוכיח כדעת רש"י שמשנתנו מדברת בארכובה התחתונה, מהגמרא להלן לגבי גידין רכים שהיו חופים את העצם השבורה. ולהלן נביא את הראיה בגמרא שם בע"ה].

החי. שאינו בדין אבר מן החי. משום שדין אבר מן החי הוא רק כאשר פורש אבר כצורתו עם גידין ועצמות. אך כאשר פורשת חתיכת בשר בעלמא, אינה טמאה. ולכן צריכה הכשר על ידי הדם.

כי פליק רבי זירא, אשכחיה מצאו לרב ירמיה דיתוב שישב וקאמר לה להא שמעתא לשמועה זו שהובאה מרב, שאם נשברה העצם למעלה מן הארכובה ואין רוב הבשר קיים, האבר והבהמה אסורים.

אמר ליה רבי זירא: יישר! נכונה הלכה זו. וכן תרגמה פירשה ארייך בבבל.

מפרשת הגמרא: **ארייך — מנו מיהו? שמואל!**

וכינוהו כך, לפי ש"ארייך" לשון מלכות הוא. על שם "ארייך מלך אלטר" וכיון ש"הלכתא כוותיא דשמואל בדיני" כינוהו כך. שהיה בקי בדינים ושופט כל הארץ כמלך.⁽³⁷⁰⁾

מקשה הגמרא: **והא מיפלג פליג הרי שמואל חולק על רב. וסובר שאף אם נשבר עצם בארכובה עליונה, אבר אסור ובהמה מותרת?**

ומתרת הגמרא: **הדר ביה חזר בו שמואל לגביה דרב להורות כמו רב.**

תנו רבנן: נשבר העצם ויצא לחוץ מחוץ לאבר. אם עור ובשר עדיין חופין את רובו של העצם, מותר האבר. כיון שעדיין מחופה הוא כדרך אברים, אינו נחשב כאבר

טומאה בחייה אלא אחר מותה. לפי שבהמה שנשחטה נעשית "אוכלין" ואם נגעה במים, הוכשרה לקבל טומאת אוכלין.

ובחייה, אף אם נגעה במים או באחד משאר משקין, שמכשירין הכל לקבל טומאה, מכל מקום אין משקים אלו מכשירין את הבשר לקבל טומאה בחייו.

וכשנשחטה הבהמה, הוכשרו היא וכן האבר המדולדל שבה **בדמיה** בדם היוצא מן השחיטה שהוא אחד מן המשקין. לפי שעם השחיטה הפכה הבהמה מבהמה חיה לבשר [שהוא "אוכלין"] והוכשרה היא וכן האבר המדולדל, לקבל טומאה על ידי הדם — **דברי רבי מאיר.**

רבי שמעון אומר: לא הוכשרו לקבל טומאה על ידי הדם.

ובמשנה זו מבואר שכל הנידון בבשר שחוטה ובאבר המדולדל שבה, הוא רק בשאלה אם מוכשרת הבהמה לקבל טומאת אוכלין. אך לכולי עלמא אין שאלה לגבי האבר המדולדל אם טמא משום אבר מן החי כנבילה. ומוכח ממשנה זו דלא כפי ששלחו משם. שהאבר המדולדל מטמא במשא כנבילה.

אמר ליה רב חסדא: קושיא זו שעולה מדברי מתניתין, איכא לדחויי יש לדחותה כדדחינן לעיל עג ב ששם מבארת הגמרא שדברי המשנה "הוכשרו" אין כוונתם לאבר המדולדל. לפי שאבר מדולדל ודאי טמא בטומאת נבילה. אלא דברי המשנה "הוכשרו", כוונתם לבשר הבהמה שפרש מן

מדולדל. (371) אך אם לאו, אינו מכוסה ברובו — אסור האבר.

מבררת הגמרא: וכמה הוא רובו של עצם?

כי אתא כאשר בא רב דימי, אמר בשם רבי יוחנן: אימתי אנו מחשיבין את העצם כמי שיצאה מחוץ לאבר — רק כאשר רוב עוביו וחללו של העצם השכורה יצא ונגלה לחוץ. אך אם יצא רק מיעוט מעובי חלל העצם, ורק מיעוט זה מגולה כפי חוץ, אך רוב עובי פנים העצם נשאר בפנים, אינו נחשב כ"יצא".

ואמרי לה ויש אומרים שרובו של העצם היינו רוב הקיפו. כלומר, לא איכפת לנו אם

עובי וחלל העצם מגולה כלפי חוץ. אלא העיקר הוא שתהיה העצם מוקפת בשר במקום השבר סביב חיצוניותה, ובכך היא כשרה. אך אם ההיקף החיצוני של העצם מגולה, הרי שאפילו אם מקום השבר וחלל העצם עצמו מכוסה כלפי הבשר פנימה, אך מבחוץ הוא מגולה, הרי היא טריפה. כיון שסוף סוף עיקר היקף העצם — מגולה.

אמר רב פפא הלכך כיון ששומעים אנו את שני השיטות בשני התנאים הללו, (372) בעינן צריך שתהיה העצם מכוסה מב' הבחינות:

א. שיהיה רוב עוביו וחלל העצם מכוסה בתוך הבשר ולא יבלוט לחוץ. (373)

טעם אחר הוא לרב פפא. ועיין שבת ובר"ן שם]. 373. זהו פירוש רש"י. שאף אם הבשר מקיף את העצם מכל עבריה, ורק ראש השבר לבדו בוקע לחוץ — טרפה.

והעיר על כך הרא"ש [את שאלת הרא"ש פירשנו לפי המעדני יום טוב], הרי במשנה שנינו "אם רוב בשר קיים". ולדברי רש"י אין זה תלוי בקיומו של רוב הבשר, שהרי פעמים שיצא העצם דרך נקב קטן שנוצר בעור, בעוד שהבשר כולו עומד במקומו?

ועוד, טריפה ממין זה כמו שמפרש רש"י, אי אפשר לקובעה. שהרי על ידי משמוש קל העצם נכנסת וחוזרת ויוצאת. ולא מסתבר לומר שכניסת העצם לתוך האבר וביציאתה במעט אל מחוץ לו, תלויין חיי הבהמה, שמשום כך תהיה טרפה?!

וביאר ר' ראשונים [תוס' ורא"ש] שהמחלוקת אם הולכים אחר רוב עוביו או אחר רוב היקפו, נאמרה על האופן דלהלן:

ישנם עצמות שקוטר החלל הפנימי שלהם אינו מעוגל, אלא הוא מעין משולש. רחב מצד

371. בטעם הדבר ביאר ערוך השולחן [נה כט] שאף על פי שהעצם נשברה, מכל מקום, כיון שהיא בפנים והשבר לא יצא לחוץ לאויר העולם והעור והבשר מקיפין אותו, הרי שבמשך הזמן יחזור להתדבק עצם אל עצם כמו שאנו רואים אף אצל בני אדם שבורי יד או שבורי רגל שהרופאים חושבין את מקום השבורה, ובמשך העת מתדבקין. ולכן אף אם נשחטה הבהמה קודם הדיבוק אין בכך כלום. כיון שהשבר הזה מיועד להתחבר, אין זה טריפות שהבהמה תמות על ידי כך.

372. כתב על כך הגר"א יו"ד נו"ס ק"ט שבכל מחלוקת אמוראים בעניני טרפה, יש להחמיר ולנהוג ככל השיטות. וכפי שפסקו הפוסקים שכל תיקו דטריפה, נוהגים לחומרא. [ובמגיה על דברי הגר"א שם העיר שגם בדברי דרבנן סובר רב פפא בשבת כ א שנוהגין כשתי הדעות. ואם כן, אין להוכיח מדברי רב פפא כאן שבמחלוקת בעניני טרפות יש לנהוג כשתי הדעות. אלא ודאי

אמר ליה עולא: אַנן אני שסבור שדי בכך שהעור לכד חופה את העצם, לומד בדברי הבריייתא לעיל, כי עור או בשר תנינן.

איכא דאמרי יש השונים מימרא זו של עולא, להפך:

אמר עולא אמר רבי יוחנן: עור מצטרף לבשר. כלומר, רק אם מכוסה העצם בשניהם יחד, כשר.

אמר ליה רב נחמן לעולא: מנין לך שדי בצירוף של שניהם בלבד. ולימא יתכן שעד כמה ששונה מר את דברי הבריייתא עור ובשר חופין, אין הכוונה שדי בחצי מזה וחצי מזה. אלא הכוונה היא שאם יש רוב בשר, יכול העור להיות משלים לבשר, ודברי הבריייתא, שונים אותם לחומרא.

ב. ובעינן אף שרוב הקיפו החיצוני של העצם יהיה מכוסה בבשר. (374)

אמר עולא, אמר רבי יוחנן: לענין כיסוי העצם שלא יחשב כטריפה, עור — הרי הוא כבשר. ואף במקום שאין העצם מכוסה בבשר לעוביה או להיקפה, הרי שאם יש שם עור המכסה אותה, דינו כבשר.

אמר ליה רב נחמן לעולא: ולימא עד כמה שאומרים אנו שעור הוא כבשר, יאמר מר שיש להחמיר וכיסוי העצם, יהיה על ידי כך שעור מצטרף לבשר. כלומר, שלא די בעור בלבד, אלא צריך שיהיה לכל הפחות חצי עור וחצי בשר. ויחד, יהיו חופין על העצם. אך בעור לבד, אין די. ולמד חומרא זו, דהא בבריייתא "עור ובשר חופין את רבו" קתני. ומשמע שצריך שיהיה גם עור וגם בשר, ומדוע לעולא די בבשר בלבד?

במקום שמיצר והולך, אז רוב היקפו יותר מרוב עוביו. הילכך בעינן לעולם תרווייהו! [וראה במפרשי הרא"ש והטור שם וכן בים של שלמה סימן י"ז שהרחיבו בכיאר הדבר].

374. על דברי משנתנו, נשכר העצם אך רוב בשר קיים, כותב רש"י: מפרש בגמרא, רוב עוביו ורוב היקפו. וזהו כפי המבואר בגמרא כאן.

מפירושו של רש"י משמע, שהבין כי הנידון במשנה "נשכר העצם" דן בכגון שנשכר העצם ויצא לחוץ. ו"רוב בשר קיים" האמור במשנה, היינו שעור ובשר חופין את רובו.

למד מכך הר"ן, שלדעת רש"י, אילו לא יצאה העצם לחוץ, אין צורך שיהיה רוב בשר קיים.

אולם הרשב"א הביא בשם רבינו יונה,

אחד, והולך ונעשה צר בצידו האחר. ובענין זה יתכן שיחפה הבשר את רוב העובי ולא את רוב ההיקף. וכגון שחופה את רוב שני צדדי המשולש לרוחבו, אך בסיס המשולש נשאר גלוי, ולמעשה נמצא שרוב עוביו [כלומר רוחב המשולש בשיפועו] מחופה, אך רוב היקף העצם — אינו מחופה.

וכן להיפך, שחופה הבשר את הבסיס וקצת מתחילת השיפוע, אך רוב צדדי המשולש נשארים גלויים. ובאופן זה חופה את רוב היקפו, ולא חופה את רוב עוביו. ובה נחלקו האם צריך שרוב עובי העצם תהיה מחופה, או שרוב ההיקף.

הטור סימן נה פסק כאביו הרא"ש, וכתב: יש עצם שאינו עגול אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר לצד השני. ואם בשר החופה הוא בצדו הרחב, אז רוב עוביו יותר מרוב היקפו. ואם הוא

שעיקר הכיסוי צריך שיהיה מבשר. ולא שיהיה הכיסוי חצי עור וחצי בשר? (375)

אמר ליה עולא: **אנא, עובדא ידענא**. למד אני הלכה זו ממעשה. **דחזא בר גזלא** אותו בן גזול עוף דחיה שהיה **בי** בביתו של **רבי יצחק**, ונשברה רגלו, ועצם זו היתה מכוסה על ידי כך **דעור מצטרף לבשר הוה**. כלומר, חצי מן העצם היתה מכוסה בבשר וחי בעור.

ואתא לקמיה רבי יוחנן, ואכשריה!

ומכך, למד עולא להתיר באופן שעור מצטרף לבשר.

אמר ליה רב נחמן: וכי ממקרה זה של בר גזולא קאמרת רוצה אתה להוכיח?

אין לדמות בין שני העניינים. כיון שבר

גזולא דרכיך שעורו רך כבשר, **שאני** שונה ונידון העובר כבשר ולכן אף כאשר חופה את העצם חצי עור וחצי בשר — כשר. אולם בהמה שעורה קשה ואינו כבשר, אין לדון את העור כבשר ולכן צריך שתהיה העצם מחופה על ידי רוב בשר. (376)

הנהו אותם **הגידין הרכין** שהצטרפו עם הבשר ויחד חיפו על העצם השבורה, **דאתו לקמיה** והובא מקרה זה לפני **רביה**. (377)

אמר רבה: מצטרפין גידין אלו לבשר, והבהמה כשרה. ומבאר רבה את פסיקתו:

למאי ליהוש לחו, למה נחשוש ונאסור את הבהמה? הרי אין כל סיבה לאסור.

חדא — דהרי **אמר רבי יוחנן: גידין רכין**, אף **שמופן להקשות** (378) ולכאורה אינם

הלכה זו שעור משלים לבשר, דהיינו, שבשר בלא עור אינו מציל על העצם השבורה מלהטריף, אלא רק כאשר על בשר ישנו עור כדרך כל בשר שלם ובריא.

376. **הרשב"א** נסתפק האם כל עוף בכלל זה אף אווזין ותרנגולין, או רק גוזל שהוא רך ביותר. ומפירוש הר"ח משמע שכל עוף הוא בכלל זה. ממה שכתב, דשאני בר גזולא דרכיך. וכיון שכריך הוי כבשר. אבל בהמה לא. ומשמע שכל שאינו בהמה אלא עוף, עורו נידון כבשר. וכן דעת הר"ן.

377. גירסה נוספת: רבא. וכן בהמשך הגמרא.

378. בפסחים פד א מפרש רש"י שגידים אלו הם גידי הצואר. ודוחים זאת **התוספות** מכמה טעמים:

א. הגידים האמורים כאן הם גידי הרגל. ועל

שמשתנו אינה דנה בנידון הברייתא כאן שיצא העצם לחוץ. אלא דנה בכגון שנשארה העצם בפנים, ודברי המשנה נלמדים כפשוטם שאם רוב בשר שסביב העצם קיים, אף שאינו חופה רוב עוביו ורוב היקפו של העצם — כשר. ואילו הברייתא דנה בהיכן שיצאה העצם לחוץ.

375. כך פירש רש"י. ומצינו **בראשונים** פירושים נוספים בענין "עור משלים לבשר":

ר"ח [הובא ברשב"א וכן דעת בערוך ערך ער יא] פירש שמדובר באופן שהבשר חופה חצי עצם, והעור משלימו לרוב. ולישנא זו באה לשלול את השיטה הקודמת שהעור מצטרף לבשר אפילו ביחס של חצי חצי. [וכתב הרשב"א שכן דעת רש"י. וצ"ע דרש"י כתב "ליבעי רוב הכיסוי בבשר. וכנראה כוונתו פי הרשב"א שהעור מצטרף לבשר באופן שהעור עצמו נחשב כבשר, ויחדיו הם מהווים כיסוי רוב העצם].

במאור הגדול הביא בשם בגאונים לפרש